

Київський університет імені Тараса Шевченка

На правах рукопису

ПАВЛЮК ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ

**ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ
В МІЖНАРОДНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ:
ОБ'ЄКТИВНІ ОСНОВИ, НАПРЯМКИ, ФОРМИ**

Ж8.00.01 — політична економія.

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

Київ — 1993

00802574 (Q)

AB 28.553

Робота виконана на кафедрі економічної теорії та управління народним господарством Київського університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник — доктор економічних наук, професор КЛИМКО Г. Н.

Офіційні опоненти:

член-кореспондент АН України,
доктор економічних наук, професор БЕЗЧАСНИЙ Л. К.,
кандидат економічних наук, доцент КРАВЧЕНКО В. І.

Провідна організація — Інститут світової економіки та міжнародних відносин АН України.

Захист відбудеться «17» грудня 1993 року о 14 год.
на засіданні спеціалізованої ради Д 068.18.07 при Київському університеті імені Тараса Шевченка за адресою:
252017, м. Київ-17, вул. Володимирська, 60, ауд. 324.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці університету.

Автореферат розісланий «16» листопада 1993 року.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук,
доцент

ЛЕОНЕНКО П. М.

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертація виконана на кафедрі економічної теорії та управління народним господарством Київського університету імені Тараса Шевченка

Київ — 1993

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми і стан її розробки. Дослідження розпочато-го процесу інтеграції України в міжнародний поділ праці /МПП/, його об'єктивних основ, напрямків та форм, стану і перспектив є складовою теоретичної розробки і наукового аналізу проблем розбудови суверенної української держави. Звідси актуальність вибраної проблематики. Особливого значення вона набула, оскільки засади економічного суверенітету нашої молодшої країни є підґрунтям державної незалежності в цілому, а належна участь в МПП створює об'єктивну базу структурної трансформації і розвитку народного господарства.

Специфічність обстановки в Україні, яка визначається особливостями економіки країни, її переходом до ринкових відносин від командно-адміністративної системи, до відкритої економіки від господарської замкнутості в умовах появи нових незалежних держав на терені колишнього тоталітарного об'єднання в Союзі РСР, означає неможливість механічного перенесення вже набутого світового досвіду для розв'язання проблем інтеграції молодшої країни в МПП. Водночас відсутність у вітчизняній науці теоретичних розробок комплексу проблем інтеграції господарства України в МПП через входження у світову економіку на нових, ринкових засадах позначається на ефективності як зовнішньоекономічних відносин країни, так і економіки її в цілому, і в кінцевому підсумку на зростанні національного багатства.

Проблема МПП є однією з центральних в загальноекономічних та економетричних теоретичних дослідженнях. Проте щодо України, то практично проблема її інтеграції в світове господарство та участі в МПП починає досліджуватися, цілком природно, тільки із

становленням незалежності держави. Але навіть і після утворення суверенної України дослідженню піддається не її участь в МПП як така, а зовнішньоекономічні зв'язки, які хоч і є реалізацією, наслідком МПП, але не самим цим поділом.

Теоретична і практична значимість проблем входження економіки суверенної України в МПП та необхідність розкриття цих проблем і обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, мети і завдань.

Об'єктом дослідження в дисертації обрано суверенну Україну, яка вступає в світову економіку на основі формування ринкових засад МПП.

Предметом дисертаційної роботи є дослідження комплексу проблем інтеграції економіки суверенної України в МПП.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в розробці теоретичних основ інтеграції України в МПП. Така розробка ведеться на ґрунті аналізу й співставлення як до-робок світової та вітчизняної економічної думки з питань світо-господарського поділу праці, так і практики становлення елементів участі нашої країни в ньому для висвітлення перспектив входження України в світове господарство, стратегії і механізму цього процесу при багатоваріантності моделей напрямків і форм входження України в МПП.

У контексті проблематики дисертаційної роботи основними завданнями, що визначають структуру дослідження, є:

- розкриття суті і структури системи МПП та основних тенденцій її розвитку в світлі сучасних змін у світовому господарстві для виявлення загальних об'єктивних засад інтеграції в нього України ;

- висвітлення широкого спектру факторів участі України в МПП для виявлення специфічних об'єктивних основ входження її до світового господарства ;
- розгляд формування теоретичних засад стратегії процесу інтеграції України в МПП, основних напрямків цього процесу ;
- аналіз створення організаційно-економічного механізму та проведення моделювання входження України в світогосподарську сферу поділу праці ;
- виявлення особливої ролі розвитку банків в Україні як серцевини кредитно-фінансової системи для інтеграції її господарства в світову економіку ;
- співставлення і оцінка соціально-економічної результативності основних форм зовнішньоекономічних відносин України в ході реалізації її участі в МПП на сьогоднішній день і перспективу ;
- проведення аналізу основних напрямків міжнародних економічних відносин України по суб'єктах для знаходження оптимальних варіантів партнерства в МПП.

Теоретичною і методологічною основою дисертаційного дослідження стали досягнення світової економічної думки, законодавчі і нормативні акти України, діалектичний метод наукового пізнання. При проведенні дослідження використані праці класиків економічної науки, а також широке коло спеціальної літератури. В роботі використані фундаментальні праці А.Сміта, Д.Рікардо, Дж.С.Мілля, К.Маркса, а також Дж.М.Кейнса, Е.Хекшера, Б.Оліна, П.Самуельсона, В.Леонтьєва та ін. західних вчених, в яких спеціально розробляються питання МПП. Вивчені праці з проблем світового господарства і міжнародних економічних відносин українських вчених Л.К.Безчасного, В.С.Будкіна, А.С.Гальчинського, Г.Н.Климика, В.А.Колибанова, В.І.Кравченка, М.Й.Лозюка, А.П.Румянцева, В.С.Савчука,

В.О.Степаненка, В.О.Супруна, А.С.Щіліпенка та ін., російських дослідників О.Т.Богомолова, О.С.Кодаченка, В.М.Коллонтая, Е.Є.Обмінського, В.В.Рималова, Г.Й.Рубінштейна, Г.В.Смірнова, В.Л.Тягуненка, І.П.Фамінського, І.О.Фарізова, Б.С.Фоміна, В.Д.Щетиніна та ін., праці білоруського науковця В.В.Гаврилюка, польського Є.Клеєра, шведського Г.Мордаля, японського К.К.Куріхари, пакистанського М.А.Рахмана та багатьох інших. Опрацьовані журнальні та газетні наукові публікації останніх років, що аналізують окремі питання зовнішньоекономічних відносин України, в тому числі О.Василіка, І.Герця, В.Ємченка, А.Кредісова, Ю.Макогона, О.Морова, В.Новицького, В.Пилипчука, О.Савченка, В.Черняка, В.Шмарова, І.Юхновського та ін.

При визначенні і обґрунтуванні стратегії, механізму, напрямків і форм інтеграції України в МПІ використовувались програмні документи Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, закони України з питань економічної політики в цілому і особливо в галузі зовнішньоекономічних відносин, матеріали сесій Верховної Ради України, укази Президента України. Особливе методологічне значення при цьому мають схвалені Верховною Радою України у липні 1993р. "Основні напрямки зовнішньоекономічної політики України".

Статистична і фактологічна основа роботи. Фактологічну і імперичну базу роботи становлять статистичні видання та офіційні матеріали Міністерств статистики /особливо щорічні, щопіврічні та щоквартальні звіти по зовнішньоекономічних зв'язках країни/ та економіки України, двосторонні договори нашої республіки з зарубіжними державами про економічне співробітництво, багатосторонні економічні договори, програми суспільних організацій та економічних об'єднань тощо. Значна частина фактологічного і статистичного матеріалу була почерпнута з періодичної преси. Використані

також окремі статистичні матеріали ООН та її спеціалізованих установ. При цьому зазначимо, що національна статистика нашої країни з зовнішньоекономічних питань тільки-но започатковується. Звідси значні труднощі та складності в зв'язку з частою відсутністю відповідних даних.

Наукова новизна дисертаційної роботи і особистий внесок автора. Основна наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно є першим комплексним політико-економічним аналізом теорії та практики інтеграції України в МПП.

Головні результати проведеної роботи конкретизуються в такому:

- при аналізі комплексу проблем інтеграції України в МПП застосовано методологічний підхід, який виявляється в розгляді цих проблем з позицій розбудови суверенної держави ;
- розкрито необхідність участі України в МПП на базі "порівняльних переваг" ; виділені та структуризовані реальні можливості цієї участі на ґрунті політико-державних, історичних, природних, техніко-економічних, соціально-економічних та соціокультурних факторів ;
- доведена доцільність поміркованості при розробці стратегії входження України в МПП, що полягає в теоретичному і практичному обґрунтуванні необхідності одночасного процесу оптимізації економічних відносин з незалежними країнами, які утворилися на терені колишнього СРСР, та всебічного, в основному двохстороннього, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків з іншими країнами з числа ринково розвинутих та тих, що розвиваються й переходять до ринкових відносин ; показана необхідність активного пошуку нових партнерів в сфері МПП ;

- запропоновано моделі входження України в МПП, які об'єднані у дві групи: по-перше, моделі загального характеру, які пройдуть апробацію при налагодженні економічних відносин з усіма країнами, та, по-друге, специфічні моделі, які враховують особливості конкретних регіонів та країн;

- зроблений аналіз експортно-імпортних можливостей України, розроблено варіанти облагороджування її експорту, показано шляхи зростання в ньому долі готової продукції виробничого призначення, наукових знань через використання ВВП країни, структурної трансформації машинобудівного комплексу, налагодження організаційно-економічного зв'язку сировинного комплексу республіки з машинобудівним та хімікопереробним комплексами;

- охарактеризовано значення іноземного інвестування в економіку України та капіталовкладень українських підприємств за кордоном для розвитку ^{таких} виробничо-інвестиційних форм зовнішніх економічних відносин республіки як спільні підприємства /СП/, спеціальні економічні зони /СЕЗ/, лізинг, міжнародний туризм в процесі входження країни в МПП;

- обґрунтовано, що еволюція зовнішньоекономічних відносин з сусідніми країнами, в тому числі з Росією, має відбуватися через розвиток ринкового господарства.

Практична важливість дослідження. Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в діяльності законодавчих та управлінських структур при розробці законів і нормативних актів, а також зовнішньоекономічних відомств та установ, підприємницьких структур України при налагодженні економічних відносин з зарубіжними партнерами. Матеріали дисертації можуть допомогти при експертній оцінці перспектив і можливостей розвитку різних форм зовнішньоекономічних зв'язків з державними,

змішаними та приватними підприємствами близького й далекого зарубіжжя. Головним є те, що викладені в дисертації положення, розрахунки та пропозиції щодо входження України в МПП мають стати в нагоді політичним інституціям при структурній трансформації економіки країни, докорінній зміні її економічного устрою.

Основні матеріали, результати та пропозиції дисертації можуть використовуватись при викладанні розділу "Світове господарство" в курсі основ економічної теорії, курсів "Світова економіка" та "Міжнародні економічні відносини" і спецкурсу "Інтеграція України в світове господарство".

Апробація роботи. Головні положення дисертаційної роботи обговорювались на кафедрі економічної теорії та управління народним господарством економічного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка і використовуються при вивченні ряду курсів та спецкурсів. Теоретичні і практичні положення і висновки роботи доповідались на міжнародних, республіканських та університетських наукових конференціях / в Києві, Москві, Мінську, Ужгороді/. Пропозиції про розбудову статистичної служби України подані в Міністерство статистики України.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені в дев'яти наукових публікаціях загальним обсягом 4,3 друкованих аркушів.

Структура роботи визначена метою і завданнями дослідження і має такий склад:

Вступ.

Розділ I. Об'єктивні основи участі України в міжнародному поділі праці.

I. I. Система міжнародного поділу праці та основні тенденції її розвитку в сучасних умовах.

1.2. Фактори участі України в міжнародному поділі праці.

Розділ II. Формування системи участі України в міжнародному поділі праці.

2.1. Теоретичні засади стратегії інтеграції України в міжнародний поділ праці.

2.2. Організаційно-економічний механізм та моделі входження України в світогосподарську сферу поділу праці.

2.3. Роль розвитку банків як серцевини кредитно-фінансової системи в інтеграції України в світове господарство.

Розділ III. Основні форми та суб'єкти зовнішньоекономічних зв'язків України як реалізація участі в міжнародному поділі праці.

3.1. Розвиток основних форм економічного співробітництва.

3.2. Основні суб'єкти міжнародних економічних відносин України: стан і перспективи.

Висновки.

Додатки.

Література.

ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

В роботі розкрито, по-перше, об'єктивна необхідність входження України в МПП, яка визначається інтернаціоналізацією та глобалізацією економічного життя країн світу в умовах ринкового господарювання, і, по-друге, охарактеризовані реальні можливості розвитку процесу залучення нашої країни в МПП, які залежать від різноманітних факторів, як-то: природних, історичних, техніко-, організаційно- і соціально-економічних, соціокультурних, політичних. В роботі доведено, що кожний з цих факторів по різному і неоднозначно впливає на масштаби і глибину залучення економіки України до МПП, хоч в цілому потенційні можливості для участі країни

в МПП досить значні.

В дисертаційному дослідженні особливо підкреслено, що наукова розробка проблем МПП та участі в ньому окремих країн та їх економічних об'єднань, угруповань ускладнюється теоретично, а звідси й практично, невизначеністю самого змісту поняття "поділ праці". В роботі показано, що суспільний поділ праці - це складне багатоаспектне економічне явище. Обґрунтовується позиція, згідно якої саме комплексний підхід до аналізу місця поділу праці в системі суспільного виробництва веде до розуміння того, що суспільний поділ праці, як одна з фундаментальних економічних категорій, відноситься до "стикових" категорій, які включають у себе елементи і продуктивних сил, і економічних виробничих відносин.

МПП розглядається як вища, синтезована форма поділу праці. На основі формування МПП діє цілий ряд загальноекономічних законів: зростання продуктивності праці та заощадження часу, концентрації виробництва, вартості, попиту і пропозиції, підвищення потреб, конкуренції та ін. МПП виступає основою світового ринку, міжнародної торгівлі, вивозу капіталу, економічного співробітництва між країнами і народами. Водночас притаманні йому внутрішні суперечності, що випливають з багатобарвної різноманітності країн-учасниць МПП, визначають й суперечності економічних відносин між ними.

Питання про раціональний, тобто найвигідніший, найефективніший МПП між окремими державами було поставлене А.Смітом з початком промислового перевороту в Англії. Проте ідея А.Сміта про абсолютні переваги як умову зовнішньої торгівлі заперечувала можливість одержання економічної вигоди для тих країн, які таких /абсолютних/ переваг не мають. Тому значно більший інтерес для економічної теорії має модель Д.Рікардо, що ґрунтується на принципі

порівняльних переваг. Остання доводить вигідність спеціалізації навіть за умов, коли абсолютна перевага однієї країни над іншою у виробництві якогось певного товару відсутня. Відповідно теорії Д.Рікардо країна має виробляти й експортувати ті товари, котрі обходяться їй відносно дешевше, а імпортувати ті товари, які відносно дешевше виробляти закордоном, ніж у власній країні.

При всіх обмеженостях теорії порівняльних переваг, саме вона була покладена в основу величезної більшості подальших економічних теорій МПП й на практиці довела своє право на життя. В роботі щільно розглянуті такі основні концепції МПП, як модель Хекшера - Оліна - Самуельсона, моделі, що розвивають ідеї Дж.Кейнса з використанням зовнішньоторговельного мультиплікатора і акселератора, моделі неофакторного й неотехнологічного напрямків та ін. На ґрунті цих концепцій наука надає конкретні рекомендації урядам тієї чи іншої країни щодо участі в міжнародних економічних зв'язках. Входження України в МПП має відбуватися саме на засадах порівняльних переваг.

Сьогодні при аналізі стану, основних тенденцій і закономірностей МПП необхідно брати до уваги, що світове господарство складається з трьох основних груп країн: розвинутої ринкової економіки, країн ринкової економіки, що розвиваються, та країн, перехідних до ринкової економіки, серед яких знаходиться і Україна. В роботі показано, що багато з країн, що розвиваються, дуже близькі нам за своїм соціально-економічним статусом, рівнем економічного розвитку, ступенем залучення до МПП і іншими кількісними і якісними характеристиками, що звідси випливають.

Тому особливого значення для України набуває досвід цих країн, як і тенденції розвитку світової економіки і МПП в цілому. Аналіз конкретних матеріалів свідчить, що домінують нині в МПП країни з розвинутою ринковою економікою. Разом з тим, сучасний світ просува-

ється до створення нової моделі МПП при усіх труднощях і складно-
стях цього процесу.

Щодо незалежної України, то треба і можливо виявити започатковані тенденції її участі в МПП, а головне - окреслити можливі стратегічні напрями цього процесу. При цьому слід взяти до уваги, що інтеграція України в МПП - це процес, де чітко розрізняються два щабелі: по-перше, входження в МПП, а по-друге, вже започаткована участь в ньому, що має все більше розвиватися в міру переходу країни до соціально орієнтованого ринкового господарювання на основі структурної трансформації економіки в цілому й економічного устрою зокрема.

Проведення незалежної зовнішньоекономічної діяльності постає однією з найважливіших умов реалізації державності України. Розбудова ж незалежної державності по всіх напрямках, державотворення є найголовнішою проблемою сьогодення в Україні, як і інших республіках колишнього СРСР. Розв'язання цієї проблеми є першою передумовою і інтеграції нашої країни в МПП на суверенних, рівноправних, взаємовигідних засадах.

Зовнішньоекономічна політика України повинна спиратися на науково розроблену стратегію участі в МПП, що враховує як загальносвітові тенденції, так і специфіку республіки.

Основними особливостями входження економіки України до сучасного МПП виступають:

1/ нераціональна територіальна структура зовнішньоекономічних зв'язків, що виявляється у значній залежності України від поділу праці в рамках колишнього СРСР і низькому ступені залучення у процес розвитку МПП з іншими країнами ;

2/ відстала структура зовнішньоторговельного обороту республіки, у якому біля 90% загального обсягу експорту складають сиро-

вина, матеріали і товари народного споживання, а машино-технічна продукція - лише 10% ;

3/ суперечливе поєднання кількісних і якісних факторів включення економіки республіки у світовий інтеграційний процес, що знаходить свій вияв у невідповідності місця України в системі МПП тому, яке вона мала б займати за своїм економічним потенціалом ;

4/ мінімальна участь республіки в міжнародній науково-технічній та промисловій кооперації попри її значний науково-технічний потенціал ;

5/ низька економічна ефективність зовнішньоекономічних зв'язків у процесі розвитку МПП і очевидне недовикористання зовнішніх чинників розвитку національної економіки, про що яскраво свідчить те, що, наприклад, в 1992 р. по сфері зовнішньоекономічної діяльності намічений дохід до бюджету було виконано всього на 19% /відповідну роль тут відіграв і постійне порушення податкової дисципліни/ ;

6/ переважання зовнішньої торгівлі над іншими формами економічного співробітництва із суб'єктами МПП та зародковий стан найновіших форм поділу праці безпосередньо у виробничій сфері ;

7/ нестабільність і непослідовність державної політики з питань зовнішньоекономічної діяльності ;

8/ нерозвинутість ринкових відносин і форм господарювання ;

9/ низький рівень економічної культури населення та ділової етики підприємців ;

10/ недосконалість нормативно-правової бази зовнішньоекономічної діяльності ;

II/ низька конкурентоздатність на світовому ринку значної частини продукції, яку виробляють підприємства України та ін.

Головна причина цих особливостей - тривала відсутність на-

ціональної державності та можливості проведення незалежної економічної політики.

В основу формування концепції участі України в МПП слід покласти ті ж принципи і підходи, які притаманні взаємовідносинам між країнами світового господарства: економічну доцільність, взаємну вигоду, деідеологізацію та демократизацію міждержавних відносин. Приоритетними на початковому етапі входження республіки в систему МПП повинні стати національно-державні інтереси для забезпечення економічної безпеки в період відродження і зміцнення державності.

В роботі охарактеризовані методологічні принципи розробки програми участі України в МПП, розкриті головні причини "замкненості" української економіки. Особливо наголошено на необхідність чіткого уявлення про поняття "економічна незалежність" чи "економічна самостійність" в умовах сучасного інтернаціоналізованого світу. Спеціально досліджені такі проблеми, що відіграють значну роль при розробці стратегічної програми участі України в МПП, як конкурентоздатність продукції нашої держави та формування в ній повноцінної національної валюти.

В роботі показано, що стратегія входження України в МПП полягає, по-перше, в розгортанні реформ по трансформації економічної системи країни в напрямку розвитку соціально орієнтованого ринкового господарства з усіма випливаючими з цього завданнями повного створення економіки відкритого типу, для чого перш за все потрібна політична визначеність, стабілізація економічної політики в цьому напрямку; по-друге, в розробці концепції інтеграції господарства країни в світогосподарську сферу поділу праці щодо вибору партнерів зовнішньоекономічних зв'язків на дво- та бага-

тосторонній основі ; по-третє, в організації відповідних форм та методів ведення зовнішньоекономічних відносин ; по-четверте, в розробці конкретних моделей входження України в МПП.

Процес переходу до соціально орієнтованого ринкового господарства має два чітко виражені аспекти: внутрішній і зовнішній, які діалектично взаємопов'язані. Проте первинним в ньому є внутрішній аспект. Доки економіка країни стало не стане на рейки ринкових відносин /а це має зайняти тривалий час/, доти зовнішньоекономічна відкритість мусить бути корегована внутрішніми потребами розвитку через захист останніх за допомогою набутих світовим досвідом методів і засобів, як-то захисні тарифні та нетарифні обмеження /ліцензування, контингентування тощо/, економічні протекції національного підприємництва у виробництві на внутрішньому ринку та економічне заохочення його на зовнішньому /субсидії, податкові пільги і таке ін./.

Виробничою базою входження України в МПП на всебічнорозвиненій і розгорнутій основі мають стати структурні зміни в економічному потенціалі країни, її продуктивних силах в цілому. Іноземне матеріальне і фінансове оприяння може слугувати тільки як допоміжна ланка при спиранні на власні сили у всебічному вивченні світового досвіду економічного розвитку для урахування його відповідно конкретних умов України.

Питання визначення зовнішньоекономічної концепції та пріоритетів у зовнішніх відносинах надзвичайно складне, і тому маємо широкий спектр думок та значне число різного роду документів щодо цього питання. Основні точки зору з цього питання такі. По-перше, існують дві прямо протилежні концепції щодо зовнішньоекономічних партнерів України. Одна наполягає на негайному прискореному розриві коопераційних виробничих відносин з Росією, що склалися

довгий час, й відразу швидкої переорієнтації на країни Західної Європи та Північної Америки, обґрунтовуючи свою позицію необхідністю зміцнення політичної незалежності. Друга, навпаки, наполягає на всьлякому подальшому розвитку економічних відносин саме з Росією, спираючись на історичні зв'язки. На ці дві крайні точки зору відповідь дає третя, помірковано виважена концепція. Вона полягає в тому, що оскільки економіка України на початковому етапі незалежності тісно прив'язана до російської та інших країн колишнього СРСР, то раптовий розрив їх веде до різкого спаду в економіці, зuboжіння населення, а звідси й до соціально-політичного вибуху, що призведе як до втрати Україною незалежності, так і до згортання економічної трансформації системи в усіх країнах колишнього СРСР, в тому числі і Росії. Не пориваючи, але модифікуючи, виходячи з утворення нових незалежних держав, коопераційні виробничі зв'язки, що існували, в той же час треба всіляк розширювати коло можливих економічних партнерів.

В роботі відзначені головні сфери зовнішніх відносин України: розвиток двосторонніх міжнародних відносин, розширення участі в європейському регіональному співробітництві, співробітництво в рамках СНД, членство в ООН та інших універсальних міжнародних організаціях. При цьому паритетними напрямками двосторонніх відносин України є: прикордонні держави; західні держави-члени ЄС та НАТО; географічно близькі держави; країни Азії, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Африки та Латинської Америки. Надзвичайно складною є проблема економічного співробітництва України в рамках СНД, аналіз якого даний в роботі.

Дослідження, проведене в дисертації, дозволило визначити три, принаймні, напрямки для оцінки реальних шансів України ефективно адаптуватися до МПП:

- участь в загальноєвропейському економічному просторі, який починає формуватися: не викликає сумніву, що перехід до ринку призведе до економічної прив'язки європейської частини колишнього СРСР до європейського економічного простору, а азіатської - відповідно до азіатського; доцільно визначитися з тими галузями та виробництвом, які складуть профіль міжнародної спеціалізації України. Стимулювання цих галузей та виробництв методами ринкової економіки буде одночасним окресленням пріоритетних змін у народному господарстві України; тут маємо історичні аналогії зовсім недавнього минулого /Південна Корея, Гонконг, Тайвань/;

- визначення тих специфічних сфер співробітництва з країнами інших континентів, які становитимуть взаємний інтерес. Україна здатна вже зараз запропонувати співпрацю інофірмам у важкому літакобудуванні, зварювальній техніці, виробництві надтвердих та конструкційних матеріалів, біотехнології тощо;

- підключення до загальносвітового співробітництва на галузевій основі - особливо в сферах науково-технічній, енергетичній, продовольчій, екологічній та ін.; очевидно, що опрацювання перспективної програми вибіркової спеціалізації українського експорту на нових конкурентоспроможних на світовому ринку виробках можна пов'язувати з конверсією ВПК, і це буде базою розвитку експортної спеціалізації наукомістких галузей.

В роботі доводиться, що при розв'язанні проблеми пріоритетності у партнерах світогосподарських зв'язків та поділу праці для України не існує якоїсь постійно домінанти, і вона має співробітничати з якнайбільшою кількістю країн та міжнародних організацій.

Організаційно-економічний механізм інтеграції України в МПП представлений відносинами, що відзеркалюють взаємозв'язок гос-

подарського комплексу країни зі світовим господарством в цілому, та його складовими - окремими країнами та їх угрупованнями зокрема. Він проявляється у сукупності форм і методів державного регулювання та ринкових факторів цього взаємозв'язку. В роботі проведено детальний аналіз цього механізму, визначені два його рівня: макрорівень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та мікрорівень участі підприємств у цій діяльності. Розкрито необхідні напрямки докорінних змін в обох цих рівнях. Важливе функціональне місце в структурі організаційно-економічного механізму зовнішньоекономічних зв'язків України має належати окремим її регіонам.

Розкрито стан і перспективи використання Україною традиційних, що ґрунтуються на розвитку зовнішньої торгівлі, та стратегічних, які тяжіють до виробничо-інвестиційної діяльності, моделей входження в ММП. В дисертації запропоновано цілий ряд моделей інтеграції України в ММП.

В роботі виділені два основних етапи переходу сфери зовнішньоекономічної діяльності республіки до ринкових відносин. В дисертації досліджено розвиток банківської справи в країні як серцевини кредитно-фінансової системи з огляду на її особливе місце у формуванні організаційно-економічного механізму та моделей інтеграції України в світогосподарську сферу поділу праці.

Вихід України на самостійну світову господарську діяльність гостро поставив питання про використання відповідно нашій специфіці основних форм міжнародних економічних відносин для реалізації своєї участі в ММП. В дисертації аналізуються такі форми, як зовнішня торгівля України; залучення іноземного капіталу в її економіку, в тому числі через СП та закордонні національні

інвестиції ; науково-технічне співробітництво, в тому числі лізинг ; міжнародні валютно-фінансові операції країни ; міграція робочої сили ; формування СЕЗ ; розвиток міжнародного туризму тощо.

Проаналізовано стан і перспективи розвитку різноманітних напрямків зовнішньоекономічних відносин України по групах країн: в рамках СНД та з іншими республіками колишнього Союзу ; з європейськими країнами, в тому числі центрально-, східно- і західно-європейськими державами ; з США, Канадою, Австралією, Японією ; з групою країн, що розвиваються, в тому числі з Індією, Іраном, Китаєм, новими індустріальними країнами тощо. Всього у сфері зовнішньоекономічних відносин Україна співробітничала з понад 100 країнами світу. Окрім держав, що утворилися на терені колишнього СРСР, вона співробітничала з 29 країнами Європи, 27 - Азії, 16 - Африки, 13 - Америки /2 - Північної - США і Канада та 11 - Латинської/, з Австралією й Новою Зеландією.

Виходячи з теоретичних і методологічних засад дослідження, проведеного в ньому аналізі й співставлення значного фактологічного і статистичного матеріалу, здійснених розрахунків, в дисертації зроблені конкретні практичні рекомендації для владних /верховних законодавчих і виконавчих на макрорівні/ і підприємницьких структур.

Дослідження свідчить, що в цілому складності інтеграції України в МПП полягають в труднощах одночасного проведення необхідних глибоких змін в економічних виробничих відносинах та продуктивних силах, переформуванні зовнішніх економічних відносин на відкриті до світу, пошуку нових партнерів по зовнішніх господарських зв'язках і трансформації господарських відносин зі старими для зростання, в кінцевому підсумку, національного багатства. На подолання цих складностей і повинна бути спрямована розбудова

суверенної України.

Основні положення дисертації використовуються в таких опублікованих працях:

1. Проблема інтеграції України в світове господарство. - Питання економічної теорії. Вип. 226. - К.: КУ, 1993 /1 д.а./.
2. Зовнішньоекономічні зв'язки України. - Вісник Київського університету. Економіка. - К.: КУ, 1993 /1 д.а./.
3. Экономическое сотрудничество социалистических и развивающихся стран в свете нового мышления. - Тезисы докладов на всесоюзной научно-теоретической конференции /Киев/. - К.: КГУ, 1989 /0,1 д.а./.
4. Объективные основы экономического сотрудничества и разделение труда между социалистическими и развивающимися странами. - "Научные разработки и достижения молодых ученых - народному хозяйству". Тезисы докладов. - Ужгород: Ужгородский госуниверситет, 1989 /0,1 д.а./.
5. Место государственного сектора в реализации разделения труда между социалистическими и африканскими развивающимися странами в современных условиях. - "Новое мышление и Африка". Тезисы докладов и научных сообщений на V Всесоюзной конференции африканистов. - М.: Ин-т Африки АН СССР, 1989 /0,1 д.а./.
6. Объективные основы разделения труда между социалистическими и развивающимися странами - Вопросы политической экономики. Вип. 210. - К.: Лыбидь, 1990 /0,5 д.а./.
7. СССР - развивающиеся страны: уроки и проблемы экономического сотрудничества. - "Африка в стратегиях развития на 90-е годы". Материалы научной конференции /Минск/. - М.: Ин-т Африки АН СССР, 1991 /0,5 д.а./.

8. Диалектика экономического сотрудничества Советского Союза с развивающимися странами. - Вопросы политической экономии. Вып. 216. - К.: Льбидь, 1991 /0,5 д.а./.

9. Моделирование экономических отношений Украины со странами Африки и Ближнего Востока. - "Национальные интересы России, Украины, Белоруссии в странах Африки и Ближнего Востока /общее и особенное/". Материалы международной конференции /Киев/. - М.: Ин-т Африки РАН, 1993 /0,5 д.а./.

Зак. №518, тир. 100. ВПЦ "Київський університет"

Київ, Б. Шевченка, 14.

AB58.0.003

462972

AB 28.553

AB 28.553

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text at the bottom of the page.